

শ্রীমদ্ভগবদ্গীতা
উদ্ধ-মত

প্রথম ভাগ ।



শ্রীধর্মেশ্বর পাঠক ।

সত্র শ্রীমদ্ভগবদ্গীতা ।

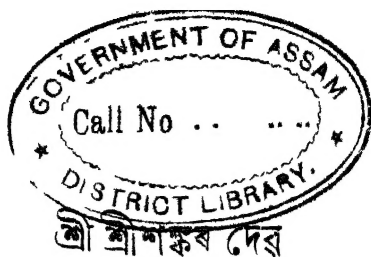
ষেচ খনে ১০ চাবি অনা ।

শ্রীশৰনাঙ্কনে নমঃ ।

পাঠনি :—

মহাপুৰুষ শ্ৰীশ্ৰীশঙ্কৰদেৱ আৰু মাধৱদেৱ প্ৰচাৰিত
“মহাপুৰুষীয়া” ধৰ্ম্ম ধৰ্ম্মি তেওঁলোকে দঢ়াই দঢ়াই মানা কৰা
সৰ্বোৎকৃষ্ট ভাগৱতী ভক্তি ধৰ্ম্মৰ ব্যুদ্ভিচাৰ আচৰণ কৰি ধনী, জনী,
ঐশ্বৰ্য্যশালীহৰ লোভও, বিদ্ভাৱন হবৰ আশাত শিল্পী ও শক্তি
মন্ত্ৰাদি হবৰ ক'ৰণে লক্ষী, শ্ৰৱন্তী, দুৰ্গা, কালী, শ্ৰীমা,
বিশ্বকৰ্ম্মা সত্য নাৰায়ণাদিৰ পূজা, আৰু জৈমিনিৰ পূৰ্বমীমাংসাৰ
প্ৰবৃত্তি-ধৰ্ম্মৰ ক্ৰিয়া কাণ্ডৰ প্ৰাণোভনত বিশ্বাস কৰি, শঙ্কৰদেৱ
মাধৱদেৱৰ প্ৰচাৰিত ধৰ্ম্ম মত এড়ি, যজ্ঞ ৰাগ, যোগ প্ৰতিমাপূজা
তীৰ্থজ্ঞান, শানিবন্ত ৰবিবন্ত, আৰু অন্যান্যবন্ত, অনাদেৱতাৰ
জাদি নানা বিধ কৰ্ম্মত, শেফালীৰ মূল প্ৰস্তুতি পথত ধালথোৱা
শি শঙ্কৰদেৱ আৰু মাধৱদেৱৰ স্তৱীৰ্ষ জীৱনৰ ৰচিত পুথি আৰু
ছটি এটি চাৰজৰ ঘটনাৰ এই ক্ষুদ্ৰ পুথিখন সংগ্ৰহ কৰা হ'ল ।
শঙ্কৰদেৱ আৰু মাধৱদেৱে ৰচিত অমূল্য ধৰ্ম্মশাস্ত্ৰ কীৰ্ত্তনঘোষা,
নামঘোষা, ৰত্নাৱলী ৰত্নাকৰ, ভক্তিপ্ৰদীপ, দশম, বহুগীত গুণ-
মালা, ভটিমা, নামমালীকা, আদি পুথিত কেৱল ভক্তিভেদে লোকৰ
ধৰ্ম্ম, অৰ্থ, কাম, মোক্ষাদি লাভ হ'ব বুলি কোৱা আছে ।

তীৰ্থজ্ঞান, ৰাগ, যোগ, জৈমিনিৰ বুদ্ধিকৰি মাটি বা শিলৰ
প্ৰতিমা পূজা, অনাদেৱতাৰ পূজা, অনাদেৱতাৰ বন্ত এড়ি কেৱল
শ্ৰীকৃষ্ণৰ চৰণত শৰণলৈ শ্ৰীকৃষ্ণৰ নামগুণ, শ্ৰৱণ, কীৰ্ত্তন ভক্তি-
কেই মহা শ্ৰেষ্ঠত্ব বুলি সমস্ত শাস্ত্ৰত দঢ়াই দঢ়াই কৈছে ।
সেই শাস্ত্ৰ বিলাকৰ পৰা শঙ্কৰদেৱ আৰু মাধৱদেৱৰ মত বিলাক
কিছুমান সংগ্ৰহ কৰি “শঙ্কৰদেৱৰ শুদ্ধ মত” নাম দি এই ক্ষুদ্ৰ
পুথিখন ৰচনা কৰা হ'ল। অলমিতি :—



শঙ্কৰ দেৱৰ আবিৰ্ভাবৰ সময়ত আনামত তান্ত্ৰিক, শক্তি পূজা প্ৰচুৰ পৰিণামে প্ৰচলিত আছিল। ইঁহ পাৰ দূৰৰ কথা। মানুহ প্ৰধানত গোসানী বুলি প্ৰতিমাৰ আগত বলি দিছিল। শঙ্কৰ দেৱৰ সময়ত কি তাৰ আগভেঁৰত বচনা কৰা কালিকা পুৰাণত নব, বলি বিষয়ে বিশেষকৈ লিখা আছে। বলিৰ উপযুক্ত মানুহৰ লক্ষ্যাদি তাত বৰ্ণনা কৰা আছে। মুছলমানে ভঙা কামাখ্যাৰ মন্দিৰ আৰু কালাপাহাৰে ভঙা হাজোৰ মণিকুট নীকৈ সজাই প্ৰতিষ্ঠা কৰোঁতে নবনাৰায়ণ আৰু বহু বজাট অনেক মানুহ বলি দিছিল। সেই সময়ত আসামত ইমান ঘিণ লগা বৃত্তি সুমাইছিল যে, তাক মনত স্মৰিলে গা কঁপাই উঠিব। ভৌতিক বিদ্যা, ঐশ্বৰ্য্য বিদ্যা, মজল চোৱা, সুৰাপান, গৰ্ভৱতীৰ গৰ্ভছবি ভ্ৰূণ পৰীক্ষা আদি জঘন্য কাৰ্য্যও তান্ত্ৰিক সকলৰ ভিতৰত প্ৰচলিত আছিল। শদিয়াৰ “কেচাইখাতী” গোসানীৰ আগত চুতিয়া দেউৰী বিলাকে অনেক নব বলি দিছিল। আগৰ কালত

আসামত কচাৰী বিপ্লৱ, কোচ আৰু জয়ন্তীয়া জাতিৰ
ভিতৰতো নৰ বশি প্ৰথা প্ৰচলিত আছিল। আসামত
তা বুক, শাক্ত ধৰ্ম্ম যে খুব প্ৰচলিত আছিল ইয়াৰ পৰা
যেউটা জালকৈ ডানিব পাৰি। তান্ত্ৰিক, শাক্ত হিন্দু-
ধৰ্ম্মই অসমত জাতি-বাৰৰ জয়ন্তধৰ্ম্ম প্ৰথাৰে সৈতে
মিলি হৈ অধোগতি প্ৰাপ্ত হৈ কালক্ৰমত জয়ন্ত
আকাৰ পৰিছিল। ব্ৰাহ্মণ সকল নোভী অনাচাৰী হৈ
বেদবিহিত ত্ৰাঙ্কন কৰ্ম্মাদিৰ পৰা ভ্ৰষ্ট হৈ পৰিছিল।

ন স্ৰজামান্যং বুদ্ধ্যা ভগবতাখিল বনি।

সন নাহন্ত শিৱং নহা বোগীনাং ব্ৰহ্মসিক্ষয়ে॥

তি ভগৱত ১৫১৮৭ শ্লোক

ভক্তিৰ অভাৱত কন্দিৰ মনিন মতি প্ৰজাৰ ভিতৰত
জ্ঞান পত্ৰৰ সাদিকাৰী বিৰা হন্তত ক্ৰমে অধৰ্ম্মৰ বুদ্ধি
অধৰ্ম্মৰ হানি হোৱা দেখি যোগীসকলৰ ব্ৰহ্মসিদ্ধিৰ
উপায় যুগান্তকণ স্তম্ভাৰ ভাগৱতধৰ্ম্ম ভক্তিব্যোগ লোকত
প্ৰবৰ্ত্তনতৈ চতুৰ্দশ পঞ্চদশ শকাব্দৰ ভিতৰত ভগবান
ভাৰতবৰ্ষৰ নানা ঠাইত বৈষ্ণৱ-ধৰ্ম্ম প্ৰচাৰক ৰূপে অংশ
কলাদি ভাবে অৱতীৰ্ণ হৈ ভাগৱত-ধৰ্ম্ম প্ৰচাৰ কৰে।

যদা যদা হি ধৰ্মস্য লানিভৱতি ভাৰত।

অভুত্থান মদৰ্মস্য তদাত্মানং সৃজামাহম্ ॥

পৰিবাণায় শাপুনাং বিনাশায় চ হুৱতাম্।

ধৰ্মসংস্থাপনায় য় সন্তুৰামি যুগে যুগে ॥

**Library books will give you joy for long
if handled carefully with clean hands**

কীৰ্ত্তনশোনা —

শ্ৰেণীম প্ৰনামো ব্ৰহ্ম ৰূপী সনাতন ।

সৰু অৱতাৰৰ কাৰণ নাৰায়ণ ॥

ঐশ্বৰ্য্য তমলত ব্ৰজা ঢৈলা জাত ।

যুগে যুগে অৱতাৰ ধৰা তসংখ্যাতি ॥

নামঘোষা —

পৰম তপস্বী আত্ম তত্ত্ব তাৰ জ্ঞান অৰ্থে হৰি যত

লীলা অৱতাৰ ধৰা তুমি কৃপাময় ।

ভাগৱতৰ গুপ্ত সিদ্ধ তাতে ক্ৰীড়া কৰি দীনবদ্ধ

চাৰি পুৰুষাৰ্গ তুণৰ সম কৰয় ॥

নীচমণ্ডল অঙ্গুনক ক'ল, হে ভাৰত ! যেতিয়া

ধৰ্ম্মৰ তানি আৰু অধৰ্ম্মৰ বৃদ্ধি হয় তেতিয়া মই নিজ

কৰ্মৰ ৰচনা কৰো । সাধু পুৰুষ সকলক উদ্ধাৰ কৰিলৈ,

পাপ কাৰাসকলক নাশ কৰিবলৈ আৰু ধৰ্ম্ম স্থাপন কৰি-

বৰ নিমিত্তে যুগে যুগে অৱতাৰ ধৰো ।

শ্ৰীশঙ্কৰ দেৱ আসামত ১৩৭১ শকত অৱতাৰ
ধাৰ হৰিৰ নাম, ভাগৱতী ভক্তি ধৰ্ম্ম প্ৰচাৰ কৰে ।

নাহি ভয় ভোমাৰ তপাপি জন্ম ধৰা ।

সেহি জন্মে জীৱৰ জনম দূৰ কৰা ॥

পৰম অমৰ বহু হৰিৰ নামৰ পেড়া

অতি গুপ্ত স্বৰূপে আছিল ।

লোকক কৃপায়ে হৰি শঙ্কৰ স্বৰূপে আগি

মুদ ভাঙ্গি সমস্তকে দিল ॥

হৰি নাম পেম ৰস অমৃত নিৰ্ধিক্ত বান্ধি

গুপ্ত কৰি থৈলা দেৱগণে ।

দয়ালু শঙ্কৰে পাই তুলি মূৰ ভাঙ্গি দিলা

সুখে পান কৰা সৰ্ব্বজনে ॥

হৰিনাম গুপ্ত ভৈল মনুষ্যত পূজা 'বল

বুলি বৰ্ণ কৰে দেৱ সৰ্ব্ব ।

হেন হৰিনাম ধৰ্ম শঙ্কৰে বিদিত কৰি

চুব কৈলা দেৱতাৰ গৰ্ব্ব ॥

শ্রীশঙ্কৰ গুৰু তাৰা ঠোঁটব্রহ্মগুৰু নাথক । দুীয়া
জীৱক কৃপাৰ হেতু শুদ্ধ সহ ধৰ্ম বস্তু বৈবৰ্ণ্যৰ ৮ৰা
আলোচনা কৰি পৃথিবীত বান্ধ কৰিছে । প্ৰথমে শ্রীশঙ্কৰ
গুৰু চিন-পট যাত্ৰা কৰি চৈধ্যজন ব্ৰাহ্মণক উদ্ধৱংবাদ
শাস্ত্ৰ আগত থৈ শৰণ ভজন ভক্তি প্ৰকাশ কৰে ।

সৰ্ব্ব বৰ্ম্মান পৰিত্যজ্য মামেকং শৰণং বজ্জ ।

অহং ত্বা সৰ্বপাপেভ্যো মোক্ষযিষ্যামি মা ৩১ ॥

গীতাৰ শ্রীকৃষ্ণৰ চৰণত অনন্ত শৰণ, ভাগৱতৰ ভজন,
সহস্ৰ নামৰ নাম ধৰ্ম প্ৰকাশ কৰে ।

শৰণৰ ঘোষা — যাদব যদুনন্দন — ইত্যাদি —

ভজনৰ „ — গোপিনাথ গোবিন্দ বাম কৃষ্ণ হৰি

ভজত তোমাৰ পদ কমলত পৰি — ইত্যাদি —

নাম — চাৰি নাম প্ৰকাশ কৰে

হৰি বাম হৰি বাম এ মূল যজ্ঞ ।

কলিত নাহি তপ যপ যজ্ঞ যজ্ঞ ॥

গুহী বাম কহ বাম কহ বাম মন্ত্ৰ সাৰ ।

তপ যপ যজ্ঞ যোগে সিদ্ধি নাহি আৰ ॥ ইত্যাদি

যুগ অনুকূলে শ্রোতব সাধন —

সত্যাত ধ্যান কৰি মুক্তি পাইছিল কিন্তু তাতে হৰিনাম
সুমৰ কৰিছিল ।

হংস পদমাত্ৰা ধৰ্ম অধ্যন্ত ঈশ্বৰ ।

সুপৰ্ণ ঐকুণ্ঠ আৰু নাম যোগেশ্বৰ ॥

অনল পুৰুষ এই দশ গুটি নাম ।

সত্যাত মতন্ত লোকে জপে অবিশ্রাম ॥

ত্ৰেতাতে যজ্ঞ কৰিছিল কিন্তু তাতে হৰিব নাম*
সুমৰ । কৰিছিল । তেহে মুক্তি পাইছিল ।

পৃথগভ' সৰ্বদেৱময় বিষ্ণু যজ্ঞ ।

উক্ক্ৰম উক্কায়া বৃষাকপি লংজ ॥

জয়ন্ত সহিতে এই অষ্ট গুটি নাম ।

ত্ৰেতাযুগে লোক সৰ্বক জপে অমুপাম ॥

দ্বাপৰতে পূজা কৰি লোকে মুক্তি পাইছিল, তাতে
হৰিব নাম সুমৰণ কৰিছিল ।

ঈশ্বৰক জানো বুলি বত মহাজন ।

গুনা যেনমতে কহে প্ৰবণ কীৰ্ত্তৱ ॥

নমো বাসুদেৱ নমো নমো সৰ্বৰণ ।

প্ৰহ্লাদ পুৰুষ অনিৰুদ্ধ ভগবান ॥

সৰ্বভূত আত্মা নমো নমো মহাজন

বিশ্ব বিশ্বেশ্বৰ নমো ঋষি আৰায়ণ ॥

কিন্তু কলিত হৰিব নাম ভিন্ন অন্য উপায়ে মুক্তি
নেপায় ।

নামে সে পৰম ধৰ্ম্ম জানিবা কলিত ।
 কলিৰ স্তুতিক কহো শুনা এক চিত্ত ॥
 হে মহা পুৰুষ তে প্ৰনত পালক ।
 সদা বন্দো তোমাৰে সে পদ পঙ্কজক ॥
 সদায় চিস্তিবে বোগা এহি সে চৰণ ।
 ভকতৰ কৰে ই সে বাহি পূৰণ ॥
 ভৱ পৰাভৱক এহি সে কৰে ক্ষয় ।
 পৰম পবিত্ৰ ই সে তীৰ্থৰো আশয় ॥

দেৱৰ মধ্যত দৈৱকী নন্দন ধৰ্ম্মৰ মধ্যত নাম ।
 দুইত পৰে তিনি নাই নাট নাই ভকত পূৰণ কাম ॥

কলি যুগে ৰাম নামে সাৰ ।
 ৰাম নাম যিনে নাই আৰ ॥
 ৰাম বুলি পাৰ ভৱ পাৰ ।
 ৰাম নামে জগতে উদ্ধাৰ ॥
 কৃষ্ণক পাইবাৰ যান। ভকতিষি পন্ত ।
 এহি সে কহয় গীতা ভাগৱত গ্ৰন্থ ॥

কিন্তু নামলোৱা লোকজন দশাপৰাধৰ পৰা মুক্ত হ'ব
 লাগিব। সেইবোৰ যেনে—১। ভকতক নিন্দা। ২। বিষ্ণু
 ও শিৱৰ নামৰ ভিন্ন ভাব কৰা। ৩। উপদেশ দাতা
 গুৰুত হেলা। ৪। বেদ নিন্দা। ৫। হৰিৰ নামত
 অৰ্থবাদ। ৬। নামত বলে পাপ বুদ্ধি কৰা। ৭। ধৰ্ম্ম,
 হোম, ত্ৰত, তীৰ্থ স্নান, যজ্ঞ দানৰ লগত হৰিৰ নামক
 সমান কৰা (অৰ্থাৎ ধৰ্ম্ম হোমাদি নামৰ সমান হ'ব
 নোৱাৰে। যদি 'সমান' বুলি কয় সিও নামৰ অপৰাধ।)

৮। অথ লোকে নাম কীৰ্ত্তন কৰা শুনি যোনে কান
নাপাতে । ৯। নাম শুনিব শ্ৰদ্ধা ও ইচ্ছা নকৰা মানুহক
যোনে নাম দান দিয়ে । ১০। নামৰ মহিমা দিনে দিনে
শুনি যোনে নামত শ্ৰদ্ধা নকৰে । এই দশোটা নামৰ
অপৰাধ ।

স্বৰূপ শুনা অৰ্থি 'উদাসীন । বি জন নাম অপৰাধ হীন ॥
হৰিব তেবে এক নামে তৰে । শুনে বা বোলে বা মনত যাবে ॥
পৰম বাক্য হৰিব নাম । বিজনে আক লয়ে অবিশ্রাম ॥
তাৰ সাতকাৰ্য্য সাধিবে দেখা । প্ৰতি প্ৰতি লোৱা সাতৰো দেখা ॥
প্ৰথমে দহিবে পাতক চৰ । কৰিবে শ্ৰদ্ধা পুত্ৰ অভ্যাশয় ॥
কৰাবে বিষয়ত বিৰকতি । বৃক্ষত বাৰিবে প্ৰেম ভকতি ॥
ওপজাইবে অতি বৈষ্ণবী জ্ঞান । মাগাক কৰিবে দহি নিৰ্য্যান ॥
চৈতন্য মূৰ্ত্তি পূৰ্ণানন্দ হৰি । থৈবেক তেস্তে এৰে একে কৰি ॥
তেবেসে নাম হৈবে উপাস্ত । কৰিলো পৰম তত্ত্ব একান্ত ॥
নামে এই সাতোতা কাম সিদ্ধি কৰিব ।

মহাপুৰুষ শঙ্কৰদেৱে মূৰ্ত্তি উপাসনাৰ বিশেষ
পক্ষপাতি নহয়, ভকতৰ সেৱাকৈসে মুক্ত উপাসনা বুলি
কৈছে ।

তীৰ্থ বুলিব জলত শুদ্ধি ।

প্ৰতিমাত কৰে দেৱতা বুদ্ধি ॥

বৈষ্ণৱত নাই ইলব মতি ।

সকলো অধম কৃষ্ণ বদতি ॥ .(কীৰ্ত্তন)

অঙ্গু দেৱা মহাম্যনাং দিগ্বিদ্যা যনিবিনাং ।

কাঠ লোষ্ট্ৰেহু মুখানাং যুক্ততান্মনি দেৱতা ॥

ঈশ্বৰৰ কৰ প্ৰতিমা স্মৃতিতো প্ৰাৰ্থনাবে শুল
খাপৰ ভক্তিঅন্ত । গৰু সদৃশ মূৰ্থ লোকৰ পক্ষে । কিন্তু
ঈশ্বৰৰ পথত আগ বাঢ়িব হলে এটি মানস ধ্যানৰ আৱ-
শ্যক, নহলে চিত্ত স্থিৰ নহয় আৰু কোনো ধাৰণা হব
নোৱাৰে ।

“ভাই মুখে বোলা বাম হৃদয় ধৰা কপ ।

এতেকে যুকুতি পাটবা কহিলো স্বৰূপ ॥ (কীৰ্ত্তন)

শঙ্কৰ দেৱৰ উদ্দেশ্য আছিল অজ্ঞবিলাক
ভগৱন্ত জ্ঞান শিক্ষা দিয়া আৰু ভক্তে ঈশ্বৰক কিদৰে
চিন্তিব সেইতো ।

“মায়াতেসে দেখয় বিবিধ পৰিচ্ছেদ ।

স্বৰূপত তোমাৰ নাহিকে কিছুভেদ ॥

চৈতন্য স্বৰূপে বাপী এক নিবৰ্ত্তন ।

তোমাক বুলিবে দৈত কোন অজ্ঞ জন ॥

নিশ্চল নিৰ্ম্মল স্বস্বৰূপ বিটো স্বামী ।

কেৱলজানন্ত তাক কেনে জানো আমি” ॥ (কীৰ্ত্তন)

উপৰোক্ত পদ্যখিনি সাংখ্যৰ জ্ঞান মাৰ্গৰ ব্ৰহ্ম
উপাসনাৰ কথা । তেওঁলোকে ব্ৰহ্মক এইদৰে উপাসনা
কৰে । কিন্তু ভক্তে ভগৱানক চতুৰ্ভূজ সংখ চক্ৰাদিৰে
আৰাধনা কৰে ।

“অপৰ তোমাৰ কপ বাত ভুজ চাৰি ।

পীত বস্ত্ৰে শোভে শঙ্খ চক্ৰ সঙ্গীধাৰী ॥

পিকি আছা বহুব্ৰুকুটতৰ হাব ।

হিয়াত ত্ৰীবংস গলে বনমালা বাৰ ॥

সেইভাবে শ্রীকৃষ্ণ আরাধিত হইয়া গেল ।

তাকে সে ভক্ত জনে চিন্তে সৰ্ব্বকথেন ॥ (কীৰ্ত্তন)

বাস্তবিক ঈশ্বর সাধনার ভক্তি মার্গিক আগবঢ়া
লোকের ভগবত পাপ্তিব কাৰণে ভগবানৰ মানস-কপৰ
উপাসনার দৰকাৰ । যি জনে এই ভক্তি পথত ভালকৈ
আগ বাঢ়িব পাৰিছে তেওঁৰ নাম উচ্চারণ কৰাৰে
বৰোতে প্ৰথমে নামত কচি, পাচত আসক্তি, শেষত
নামত আনন্দ জন্মে । তেতিয়া ভক্তে নাম উচ্চারণ বা
শ্রৱণ যাত্ৰে আনন্দত পৰিপ্লুত হয় ।

“মোৰ গুণ নাম, কহন্তে গুনন্তে, মিলে আসি মহাভাগ ।

আনন্দ স্বৰূপ, মোৰ দিবাকৰ, প্ৰত্যেকাত পাবে লাগ ॥

প্ৰসন্ন বদন, অকন নয়ন, তুমি আতি অতুপাম ।

ভকতক দাৰা, কৃপাদৃষ্টি চায়া, পূৰন্ত মনৰ কাম ॥

দেখি কৃষ্ণমুখ, মিলে মগ্ন সুখ, দুবহৰে বত তাপ ।

অতি মনপ্ৰীতি, মাধৱে সহিত, মধুৰ কৰে আলাপ ॥

এহিমতে মহে—খৰ দৰশন, সুখ মুকুজিত নাই ।

মোক্ষৰ আনন্দ, যিটো অদ্বৈত, ভকতিত সুখে পাই” ॥

গৰখীয়া লবাই শ্ৰীকৃষ্ণৰ নাম গোৱা শুনি আন-
ন্দত শঙ্কৰ দেৱৰ চকুৰ লোতক বাগৰি পৰিছিল । এটি
কম বয়সীয়া ইংৰাজ লবাই দেৱালত আউজি ত্ৰিভঙ্গ
ভাৱে থিয় হৈ থকা দেখি বামকৃষ্ণ পৰম হংসৰ সগাধি
অৱস্থা হৈছিল । ত্ৰিভঙ্গ ৰূপ দেখিছেই তেওঁৰ সেই আনন্দ

উপজি ভগবতকৃষ্টি হৈছিল। সেই প্রকারে ঈশ্বরক
চিন্তা করি যি সাধক হব পারিছে তেঁওঁর সামান্য কথাত্তে
ভগবতকৃষ্টি হয়।

“অব্যক্ত ঈশ্বর হরি, কিমতে পূজিবা তাক,

ব্যাপকত কিবা বিসর্জন।

এতারন্ত মূর্ত্তি শূন্য, কোন মতে চিন্তিবাহা,

বাম বলি শুদ্ধকরা মন” ॥ (নাম দোষা)

ভগবান নিগুণ নিরাকার কিন্তু ভক্তের কাৰণে
তেঁওঁ সাকার আক সগুণ। নহলে লোকে কেনেকৈ
নিরাকার নিগুণ ব্রহ্মক ধারণা করিব। সেই দেখি ভক্তে
মাননীয় উত্তম গুণবিনাক ব্রহ্মত আৰোপিত কবি
তেঁওঁক সগুণ ঈশ্বর ভাবে আরাধনা করে। সগুণ ঈশ্বরক
আরাধনা বঝোতে বঝোতে জ্ঞানোন্নতি হলে
শেহত ভাগবত জ্ঞান উদয় হয়। ভগবন্তের ভক্তি সুখত
মজ্জি তেঁওঁর পাদ পদ্মত মন স্থির কবি ভক্তে মুক্তিকো
হেয় বস্তু জ্ঞান করে।

যত স্বগবাস, বিষয় বিলাস, দেখে সমস্তকে মিছা।

কৃষ্ণের চরণ, সেয়াতেসে মন, মুকুতকো নাই ইচ্ছা ॥

(নবসিদ্ধ)

স্বাধরদেরে নাম ঘোষাত এইদবে লিখিছে :—

একান্ত ভকত সবে, নিগুণ কৃষ্ণের গুণ,

‘গায়ে সদা বদিয়া যথাত।

বৈবুৰ্ঠকো পৰি হৰি যোগীৰ হৃদয় এৰি,
থাকে হৰি সাক্ষাতে তথাত ॥

আকৌ এঠাইত আছে—

নিগুণ কৃষ্ণৰ, গুণক প্রকাশ,
কৰিলা শ্রীশঙ্কৰে ।

শ্রবন কীৰ্ত্তন, কৰি মহাশ্বখে,
পাপীয়া সংসাৰ তৰে,

তুমি প্রভু নিগুণ গুণৰ সোয়া নাই ।

নিগুণ হোৱয় জীৱ মোহি গুণ গাই ।

ভগবান নিৰাকাৰ আৰু সাক্ষাৰ । কিন্তু আকাৰ
বুলিলে আমি যি বুজোঁ তেওঁ তাৰ অতীত । তেওঁ
কোনো জড, স্থূল কিম্বা সূক্ষ্ম পৰমানু বিশিষ্ট ৰূপ
নহয় ।

মাধৱ দেৱে লেখিছে—

যতক প্রাকৃত, আকাৰ বৰ্জিত, ভৈলন্ত যিহেতু হৰি ।

সেই হেতুতেনে, নিৰাকাৰ নাম, আছন্ত ইথৰে যৰি ॥

কিন্তু নিৰাকাৰ বুলি তেওঁ একেবাৰে শূন্য নহয় ।
তেওঁৰ ৰূপ আছে যাক ভক্ত সকলে দৰ্শন কৰিব পাৰে
সেই ৰূপ নিত্যৰূপ সৎচিদানন্দ ৰূপ ।

মাধৱদেৱে লেখিছে—

সহজানন্দ হৰি অৰূপানন্দ ।

হৃদয়ানন্দ হৰি পৰমানন্দ ॥

কিন্তু ভক্তৰ যেতিয়া জ্ঞানৰ উন্নতি হৈ তৰ জ্ঞান পৰিষ্কৃত হয় তেতিয়া আকল্প নেনেদেখে। তেতিয়া অখণ্ড সচ্চিদানন্দ ব্ৰহ্ম উপলব্ধি হয়। সেই বাবে শঙ্কৰ মাধৱদেৱে মূৰ্তি পূজাৰ বিৰুদ্ধে শিক্ষা দিছিল। কিন্তু আজি কালি কিছুমান স্বার্থান্ধ লোকে শঙ্কৰদেৱে মূৰ্তি পূজা কৰিব দিয়া বুলি কলঙ্ক দিয়ে, ইহে আচ'ৰ্য। শুক চৰিত্ৰ পঢ়িলে বুজা যাব যে, মহাপুৰুষীয়া ভক্ত সকলক কৰ্ম্মকাণ্ড ব্ৰাহ্মণ সকলে বাটে ঘাটে দৌৰাত্ম্য কৰা শুনি, শ্ৰীশঙ্কৰদেৱে প্ৰতিমা প্ৰতিষ্ঠা উপাসক কৰি অধিক দক্ষিণা দিবৰ লোভ দেখুৱাই মাতি আনি প্ৰতিমা প্ৰতিষ্ঠাৰ ছলে তৰ্ক বাদত প্ৰতিমাতকৈ শ্ৰবণ কীৰ্ত্তন কৰা হৰি নাম লোৱা লোকৰ শ্ৰেষ্ঠতা প্ৰতিপাদন কৰিছিল। সি কেবল প্ৰতিমাতকৈ সাধু সকলৰ অধিক মহাত্ম্য স্থাপন কৰি ভক্ত সকলৰ প্ৰতিবাদী ব্ৰাহ্মণ সকলৰ হিংসা নিবৃত্তি কৰাই উদ্দেশ্য আছিল। প্ৰতিমা-পূজা মুখ্য উদ্দেশ্য নহয়। আকল্প কীৰ্ত্তন ঘোষাৰ উৰেবা বৰ্ণন আদ্যোপান্ত বিশেষ মনযোগ দি পঢ়িলে বুজা যায় শ্ৰীক্ষেত্ৰৰ জগন্নাথ মূৰ্ত্তিৰ সেৱা পূজাৰ ফল সীমাবদ্ধ কৰি দেখুৱাই শেষত “মাধৱ বান্ধৱ উদ্ধাৰা বাপ। কতনো সহিবো সংসাৰ তাপ ॥” সেই ঘোষাত হৰিৰ নামৰ অসীম মহাত্ম্য বৰ্ণন কৰি প্ৰতিমা পূজা, তপ কৰা, তীৰ্থত স্নান কৰা আদিতকৈ হৰি-নাম কীৰ্ত্তনৰ শ্ৰেষ্ঠতা

দেখুৱাইছে : তাৰে ঢুফাকিমান তলত দিয়া হ'ল ।

ভৱতে যতলোৱে গুণ নাম ।
 তাহাব মাণা গান্ধি অনুপাম ॥
 পিঙ্গন্ত কৰ্ত্তত কৰি উৎসৱ ।
 হেনসে ভক্তত একু মাধৱ ॥
 যিজনৈ যায় হৰি নাম সেৱি ।
 পাছত যুবে যত দেৱ দেৱী ॥
 যতেক ভীৰ্য তাক জ্বতি কৰে ।
 তাৰ বায়ু পাপ সমস্ত হৰে ॥

আকৌ শঙ্কৰদেৱে উৰেঘাৰ এঠাইত কৃষ্ণ নলভঙ্গ
 সুভদ্রা দৰশনৰ ফল বৰ্ণনা কৰি শেষত লেখিছে :—

বিভুৰতে থাকি, যিতো প্ৰতি দিনে, কৃষ্ণৰ কীৰ্ত্তন কৰে ।
 অতি অগ্ৰয়্যাসে, কিছু পুৰী পাবে, শুদ্ধহয়্য সি তো নৰে ॥

মাধৱদেৱে গীতত লেখিছে :—

বোলহ বাম নামেসে মুকুতি নিদান

শঙ্কৰদেৱে কীৰ্ত্তন ঘোষাত লেখিছে :—

শ্ৰবণ কীৰ্ত্তন কৰি বৈকুণ্ঠক যাই ।

ধৰ্ম্ম অৰ্থ কাম মোক্ষ সবে আতে পাই ॥

ইত্যাদিৰ পৰা বুজা গ'ল শঙ্কৰদেৱে লোকক শিক্ষা
 দিছিল, হৰি চৰণত শৰণ, হৰি নাম কীৰ্ত্তন, হৰি নাম
 শ্ৰবণ, আৰু প্ৰথম অবস্থাত হৰিৰ মানস-ৰূপ জদ্যত
 ধ্যান । বজ্জ, যাগ, যোগ, তপ, ভীৰ্য্যজ্ঞান, প্ৰতীমাদি
 পূজা সমস্তত বিশ্বাস এডি হৰিত শৰণলৈ হৰি গুণ শ্ৰবণ
 কীৰ্ত্তন ৰূপায়ৈ পৰম ধৰ্ম্ম সেইহে, শঙ্কৰ-মাধৱদেৱে
 লোকক শিক্ষা দিছিল৷

হবেব নাটমৈব নাটমৈব নাটমৈব কেবলম্ ।

কলৌ নান্তেবাং নান্তেবাং নান্তেবাং গতিব্যাখ্যা ॥

সেই কাৰণে মাধৱদেৱে নাম ঘোষাত লেখিছে :—

“ কৰ্ম্মত বিশ্বাস যাৰ হিয়াত থাকন্তে হৰি,
অতিশয় দূৰ হোন্ত তাৰ । ”

এ কাদশ স্বকৃত শঙ্কৰদেৱে কৈছে :—

যাৰ যেন মতি কৰে বেদক ব্যাখ্যান ।

নিজ ধৰ্ম্ম ভকতিক ত্যজি বুজে আন ॥

কেহো বোলে বেদে কহে যজ্ঞ ব্ৰত দান ।

কতো বোলে ক্ষুদ্ৰ দেৱ পূজা তীৰ্থ গান ॥

কেহো বোলে বেদে কহে জ্ঞানতেসে গতি ।

গুণৰ ইচ্ছাই বুজে যাৰ যেনে মতি ॥

* * *

নছাৰে কৰ্ম্মৰ শোক দুখে প্ৰতিদিনে ।

জ্ঞানতো নাহিকে গতি ভকতি বিহনে ॥

* * *

তপ জপ সন্যাস পৰম মহাদানে ।

নপাৱে আমাক সখি বোগ মহাজ্ঞানে ॥

কেবলে ভকতি একে মোক কৰে বশ ।

কহিলে উদ্ধৱ ইটো ভোমাত বহু ॥

যোনে ভক্তি মাৰ্গ আশ্ৰয় কৰে তেওঁৰ কৰ্ম্মত বিশ্বাস
নাই আৰু নকৰিলেওঁ হয় । জৈমিনিৰ পূৰ্ববমীমাংসাৰ
প্ৰবৃত্তি ধৰ্ম্মৰ ক্ৰিয়া কাণ্ডৰ খণ্ডনৰ কাৰণেই ব্যাসদেৱে
নিবৃত্তি ধৰ্ম্মৰ উত্তৰ মীমাংসাৰ সৃষ্টি কৰে । কৰ্ম্মকাণ্ড
ও জ্ঞানকাণ্ড উভয়ে বেদ হলেও, জ্ঞানকাণ্ডে অবিদ্যা

নিবৃত্তিকল্প মোক্ষৰ বিষয় বিশেষৰূপে বৰ্ণনা কৰাৰ
ইয়াৰ “বেদান্ত” এই বিশেষ আখ্যা প্ৰদান কৰা হয়।
বেদস্য অন্তঃ সাৰভাগঃ “বেদান্ত” অৰ্থাত বেদৰ
সাৰভাগ বা চৰম ভাগকে বেদান্ত বলে। বেদান্তৰ
ভাষ্যকাৰ শঙ্কৰাচাৰ্যাই “অথতো ব্ৰহ্ম জিজ্ঞাসা” চিত্ত
শুদ্ধিহে ব্ৰহ্মজিজ্ঞাসাৰ হেতু হব পাৰে বুলি কৈছে।
যজ্ঞ, হোম, আদি কৰ্ম্ম মীমাংসাৰ ক্ৰিয়াই তেনে হব
নোৱাৰে। বৰং ব্ৰহ্মজিজ্ঞাসাৰ বাধাহে হয়। তদ্ব
বিষয় জ্ঞান লাভ কৰিব পাৰে, বেদ, বামায়ণ, পুৰাণ,
ভাগৱত আদি পাঠ কৰিব পাৰে, আৰু নিত্য গঙ্গা স্নান
জপ, তপ, তপস, দান, দেয়কাৰ্য্য, পিতৃকাৰ্য্য, কৰিষ
লাগিছে কিন্তু তেওঁলোকৰো ব্ৰহ্মজ্ঞান উদয় হোৱানাই।

(নামাশাখা)

মোৰ ভক্তি যুক্ত, যোগিবো জানিবা,
মোতেসে চিত্ত যাহাৰ।

জ্ঞান কৰ্ম্ম বিনে, কেৱল ভক্তিত,
পাবয় সংসাৰ পাৰ ॥

কেৱল ভক্তি পুৰুষক তাৰে,
সহায় কাকো নচাৰে।

জ্ঞান কৰ্ম্ম তাৰে, তাৰিতে নপাৰে;
ভক্তি নপাৰে যাবে ॥

তিনি গুণ যয়, বড় জ্ঞান কৰ্ম্ম,
কেৱল বহু কাৰণ।

জানি থাক তেজি, একান্ত ভক্তি
ভজিয়ে কৃষ্ণ ১৪৭ ॥

শঙ্কৰ মাধৱদেৱে, জ্ঞান যোগ, কৰ্ম যোগ এড়ি, ভক্তি যোগৰ শিক্ষা দিছিল। নিশ্চয় ভাবে কৰ্ম বৰিব নোৱাৰিলে চিত্ত শুদ্ধি নহয়, অথচ চিত্ত শুদ্ধি হ'লেহে ভক্তি, আৰু ভক্তি হ'লেহে তদ্ব জ্ঞান হয় আৰু তদ্ব জ্ঞান হ'লেহে মুক্তি হয়। শ্রোত বা শ্রান্ত কৰ্মৰ সহায়ত নহয়। এই কথা বেদান্ত বাদি সকলে উচাই উচাই কৈছে। জ্ঞান বাগৰি সোহহং ভাৱত ভক্তিৰ স্থান নাই সেই হেতু 'ভক্তি' মার্গ ভগৱান আত্মাত কৈ বিশেষ অৰ্থাত "সেব্য ও সেৱক"—। সংসাৰিৰ পক্ষে সোহহং ভাৱ অনুপযুক্ত আৰু বৰ দুৰৱ গাছ। সেৱা সেৱকৰ ভাৱৰ ভক্তিয়েই সংসাৰি লোকৰ পক্ষে সহজ আৰু উপযুক্ত। এই বিশিষ্টাদ্ৱৈত বাদ ভক্তিয়েই মহাপুৰুষীয়া ধৰ্মৰ মূল শিক্ষা।

তোমাৰ সেৱক ভৈলোঁ। নাৰাষণএ
নিশ্চয়ে তোমাৰ দ্বিবাৰু লাগে প্ৰসাদ।
নিজ ভৃত্য কৰি লৈয়ো গোপী নাথএ
তযু কৃপাময় মিলয় কোন প্ৰমাদ।
হে দয়ালীল, দেৱ দামোদৰ এ
তোমাৰ চৰণে বোলোঁ হেঁ। কাকুতি বাণী।
মোক নিজ দাস কৰি লৈলে হৰি এ,
কহিয়ো কৃপাল তোমাৰ কিহয় হানি।

নজানোহোঁ আকাহন, নজানোহোঁ বিসৰ্জন,
পূজা-মন্ত্ৰ নজানোঁ কিঞ্চিৎ।
এতেকে শঙ্কৰমধ্বৰ, দাস ভৈলোঁ চৰণৰ,
মোৰ গতি স্বাধিকৈ উচিত।

এই দাস ভাবব প্রাৰ্ণনা কেনে স্তম্ভৰ আৰু কেনে
আত্মাৰ আনন্দ দায়ক। . ভক্তিতেই শক্তি স্তম্ভ হয়
জ্ঞান উদয় হয়। একাদশ স্তম্ভৰ শ্ৰীকৃষ্ণই উত্তম
আগত কৈছে।

“জ্ঞানে গতি কৰে বেদ, লোয়ে তাৰ পৰিচ্ছেদ,
আছে জ্ঞান ভকতিৰ মাজে।”

শুক, নৰাদ, সনক, সনন্দ, সনাতন, সনন্তকুমাৰাদি
ঋষিসকলে জ্ঞানী হৈও ভক্তি পথহে দেখুৱাই গৈছে।
এওঁলোকে তত্ত্ব জ্ঞান লাভ কৰি মুক্তিত নিম্পন্ন হৈ
নিৰাকার নিগূৰ্ণ ব্ৰহ্মক উপলব্ধি কৰিও আকৌ সন্তান
জন্মৰ ভক্তিকে শ্ৰেষ্ঠ বুলি মানিছিল।

শুক নিগদতি পৰীক্ষিত, যদি আমি নিগূৰ্ণত স্থিত,

তথাপি উত্তম শ্লোকৰ মহিমা শুণে।

কবিলেক মোক বহু চিত্ত, ভাগৱত গ্ৰন্থ বিপৰীত,

পৰম আনন্দে পঢ়িলো যই আপুনে ॥

ভকতিৰ শ্ৰেষ্ঠত্ব দেখুৱাই সনক, সনন্দ, সনাতন,
সনন্ত কুমাৰাদি চাৰি সিদ্ধ ভগৱন্তক স্তুতি কৰিছে।

সমস্তে ভূতৰে যদি তুমি জদিগত।

তথাপি কৰ্ম্মীৰ মনে হুহিকা বেকত ॥

ভোমাক নপাই অমুৰাগ বাঢ়ে যাব।

সেহিমে ভকতি বোগে, ছিগু অহকাৰ ॥

এতিয়া শাস্ত্ৰৰ চাৰুক, নৰদে যেতিয়া শ্ৰীকৃষ্ণক
দৰ্শন হব যায় তেতিয়া শ্ৰীকৃষ্ণক কি দৰে কলে।

জানিয়ো প্রভু মই মুখ্য দাস ।
কবিতা তোমার বশ প্রকাশ ॥
তিনিয়ো লোকে ফুরো বিনা বাই ।
তোমার প্রবিত্র চবিত্র পাই ॥

শ্রীকৃষ্ণই তেতিয়া নারদক বলে ।
নারদত বিষ্ণু আছন্ত কই ।
বৈকুণ্ঠত মই নথাকোঁ বই ॥
যোগীৰ হিয়া এড়ি সমুদায় ।
থাকো ভকতৰ কীৰ্ত্তন চাই ॥

এই ভক্তি যোগকেই শ্রীশঙ্কর মাধবদেব, হবিদেব
আদি মহাপুরুষ সকলে দেখুয়াই গেছে ।

শঙ্করদেবে কীৰ্ত্তনত কিদবে শ্রীকৃষ্ণ চরণত ভক্তি
উপজে তাক লেখিছে ।

কৃষ্ণৰ চরণে হৈবে যিমতে ভক্তি ।
শুনা সাবদানে তাক স্থির কৰি মতি ॥
বিষ্ণু ভকতৰ সঙ্গ লৈব প্রথমতে ।
শুক মানি শুশ্রূষা কৰিব ভালমতে ॥
লৈয়া উপদেশ মানয়ক আবাদিব ।
বহুতক শ্রুকৃতি মানে কৃষ্ণতে অর্পিব ॥
কৃষ্ণ কথা শ্রবণত শুক হৈব মন ।
সকলদায় কৰিবেক কৃষ্ণৰ কীৰ্ত্তন ॥

তপ বশ বজ্র দান সবে বিড়ম্বন ।
কেবল ভক্তিত তুষ্ট হোন্ত নারায়ণ ॥
বন্ধ বন্ধ শ্রী শূদ্র-বত ব্রজবাসী ।
শঙ্কী মৃগ বিষ্ণু ভৈল কৃষ্ণক উপাসি ॥

চিত্তশুদ্ধিৰ একমাত্র উপায় সাধু-সঙ্গ আৰু ভক্তি
সহকাৰে ঈশ্বৰৰ নাম গুণ শ্ৰৱণ কীৰ্ত্তন। এয়ে
মহাপুৰুষ সকলৰ শিকনি।

ভগৱন্ত ভক্তি যুক্ত পুৰুষৰ আত্মাবোধ
সাধৰণে প্ৰসাদে মিলয়।

যথাগ্নিনা হেমমলং জহাতি শ্বাতং পুনঃ স্বং ভজতে চ কপং।
আত্মা চ কণ্ঠানুশয়ং বিধুয মন্ত্ৰক্ৰিয়োগেন ভজত্যথো মাং ॥
ভাগৱত একাদশ স্কন্ধ।

কেবল ভক্তিৰ দ্বাৰাই আত্মা-শুদ্ধি হয়, অন্যৰ দ্বাৰা
নহয়। যেনে সুবৰ্ণ অগ্নিতেই উত্তপ্ত হৈ অসুন্দৰ
ভাগ কৰি শুদ্ধ স্বৰূপ পায়, তেনে মোত ভক্তি যোগ
দ্বাৰাই কৰ্মবাসনা ক্ষয় কৰি পাছে মোকে ভজনা কৰে।

জ্ঞান যোগ, কৰ্মযোগ, আৰু ভক্তিয়োগ এই তিনিটি
বাটেৰে ঈশ্বৰক পাব পাৰে সচা, কিন্তু কলিত অন্নগত
প্ৰাণ, কলিৰ লোকৰ দেশবুদ্ধি কোনো প্ৰকাৰে
নেযায়। পুত্ৰ ভাৰ্য্যা ধন জনত আসক্তি আৰু লোকৰ
অল্প আয়ু তেনে লোকৰ পক্ষে জ্ঞানযোগ, কৰ্মযোগ বৰ
কঠিন। হাজাৰ নিষ্কাম ভাবে কৰ্ম কৰক তথাপি
কামনা আহি পৰে। তেনে কৰ্মই ভগবান সিকিৰ
বাবে সহায় কৰা দূৰৰ কথা বৰং আসক্তিসে বঢ়াই দিব।
সেই দেখি কলিত ভক্তি যোগ ভগবানৰ নাম গুণ শ্ৰৱণ
কীৰ্ত্তন।

হৰি, গুণ কীৰ্ত্তন কৰিব নিজ ধৰ্ম্ম ।

জানিবাহা সমস্ত শাস্ত্ৰৰ তত্ত্ব মৰ্ম্ম ॥

পাপ বিপৰ্জক সংহৰি হৰি নামে খল খলি হাসে ।

সকলো ধৰ্ম্মৰ ওপৰে বসিয়া হৰিৰ নাম প্রকাশ ॥

এতেকে ভগবীনত একান্ত ভক্তিবোগ সাধনেই
সৰ্ব্ব প্রশস্ত সাধন । এই একান্ত ভক্তিবোগ
লোকত প্রবর্তাবলৈ আসামিত বৈষ্ণৱ ধৰ্ম্ম প্রচাৰক
শ্ৰীশ্ৰীশঙ্কৰ মাধৱদেৱৰ অৱতাৰ । একান্ত শৰণধৰ্মী
মহাপুৰুষীয়া সম্প্ৰদায়ীৰ কাৰণে কৃষ্ণ ভিন্ন আন দেৱ
দেৱীৰ উপসনা নিষিদ্ধ । শঙ্কৰদেৱে দ্বিতীয় স্কন্ধ
ভাগৱতৰ পদত লেখিছে :—

শুবা নবলোক, হৰি ভজিয়োক, ধৰা ইটো উপদেশ ।

ধুড়া আল লাল, জীবা কত কাল, জৰা ভৈল পৰবেশ ॥

অন্ত দেৱী দেৱ, নকৰিবা সেৱ, প্রসাদ নখাইবা তাৰ ।

মুক্তিকো ন চাইবা, গৃহ নপশিবা ভক্তি হৈব বাঢ়িবা ॥

একে কৃষ্ণ দেৱ, কৰিয়োক সেৱ, ধৰিযো তাহান নাম ।

কৃষ্ণ দাস হয়, প্রসাদ ভুজিয়া, হস্তে কৰা তান কাষ ॥

অনন্তশৰণো নিত্য তথৈবানন্ত সাধনঃ ।

অনন্তসাধনাৰ্থী চ স্তাদনন্তপ্রয়োজনঃ ॥

নাশ্চ চ পূজ্যশ্চৈব ন নমস্কং অবেন্নচ ।

ন চ যন্তোন্নগায়েক ন চ নিনেং কদাচন ॥

নান্নোচ্ছিষ্টং চ ভুঞ্জীত নাশ্চশেষঞ্চ ধাবয়েৎ ।

অবৈষ্ণৱানাং স্তাষাবন্দনাং বিধৰ্জয়েৎ ॥

(পদ্ম পুৰাণ উত্তৰ খণ্ড)

কেবল বিষ্ণুত মাত্ৰ নিত্য শৰণাগত হৈ অন্য সাধন
এডি অন্য সাধনাৰ্থী নহৈ কেতিয়াও আন কোনো
দেৱতাৰ পূজা নমস্কাৰ স্মৰণ দৰ্শন কীৰ্তন আৰু নিন্দা
নকৰিব। অন্য দেৱতাৰ উচ্চিস্ট অৰ্থাৎ প্ৰসাদ নাথাবি
নিৰ্ম্মালি নলব। অতীতৰ সকলৰ সম্ভাষণ বন্দনাদি
ত্যাগ কৰিব।

ভুক্তানাদেৱনৈবেদ্যং দ্বিজশাস্ত্ৰাবণং চৰেৎ ॥

ভুক্তা বৈশবনৈবেদ্যং ব্ৰহ্মকোটিকলং ব্ৰজেৎ ॥

দ্বিজো অন্য দেৱতাৰ নৈবেদ্য খালে চান্দ্র'য়ণ প্ৰায়শ্চিত্ত
হব লাগে। বিষ্ণুৰ প্ৰসাদ খালে কোনো যজ্ঞৰ ফল পায়।

মাধৱদেৱে বাণ্ডুকাৰ পৰা মুদৈৰ নাবত
উজাই আহোতে বাটত তেওঁৰ মূৰৰ বৰ নৰীয়া বুলি
শুনি শৰৎ কানৰ দুৰ্গা পূজাৰ নিমন্ত্ৰণ এজোৰ বগা পঠা
আগ কৰিলে। ভৰালী ডুবি পাই দেখিলে মাৰুৰ
নৰীয়া ভাল হৈছে। মাধৱদেৱে বৈনায়েক ৰামদাসক
এজোৰ বগা পঠা আনিবলৈ কৈ পঠাৰ মূল্য দি দিলে।
পূজাৰ ওচৰ পালেহি, তথাপি ৰামদাসে পঠা নিনিয়া
দেখি খং কৰি কলে :—

হোকোঁৰা কুচিয়াৰ পো বুদ্ধিহীন পাগল।

সওঁ হাতে দিলোঁ কল নাৰ্জিলি ছাগল ॥

তেতিয়া ৰামদাসে কলে :—

আমাৰ আগত দেখুৱাহা বৰ গোটে।

শকৰ আগত পাবলৈ হৈবা গোটেগোটে ॥

তোমাৰ এটো বিনাশী কাৰ্য্যৰ নিমিত্তে কোনে পঠা আনিব ? বিনাশী বাঘাৰ কাৰণে ব্ৰহ্ম অংশী জীৱ বধ কৰি অন্য দেৱক পূজা কোনে নৰক ভূঞ্জিব। এইদৰে অনেক তক বিতৰ্ক কৰি পিচদিনাখন শঙ্কৰৰ পাষলৈ দুয়োজন গ'ল। দুয়োজনৰ বাদ বাঘঘাদ হল। শঙ্কৰদেৱে নিৰ্বৃত্তি মাৰ্গৰ শাস্ত্ৰৰ প্ৰমাণ আৰু মাধৱদেৱে প্ৰবৃত্তি মাৰ্গৰ শাস্ত্ৰৰ প্ৰমাণ দি বাদ কৰি থাকোতে বেলি তিনি পৰ গ'ল। তথাপি দুয়োজনৰ কথা নিছিগে। এনেতে শঙ্কৰদেৱে শ্ৰীমদ্ভাগৱতৰ এটিশ্লোক মাতিলে :—

‘বধা তথৈ মলিনাং বচনেন।

তৃপ্যন্তি বংশক ভূজাপ শাখাঃ ॥

প্ৰাণো পতংগাচ্চ বধোপ্ৰধানাঃ।

তথা'চ সন্মাদ্ৰমচ্যুতজাঃ ॥

মাধৱদেৱে শ্লোকটো শুনা মাত্ৰকে ক্ৰমদেৱেসে একমাত্ৰ উপাস্তা দেৱতা, অন্য দেৱ দেৱী পূজা বিনাশী ধম্ম মাত্ৰ, তাকে সাৰোগত কৰি, শঙ্কৰৰ শুদ্ধ মত জানী, শঙ্কৰক গুৰু মানিলে। ইয়াৰ পৰা বুজা গল মাধৱদেৱে শাক্ত ধম্মৰ নিমিত্তে বাদ কৰিও তেওঁৰ দৰে অগাধ পণ্ডিত মহাপুৰুষ এজনেও শাক্ত ধৰ্মমত ৰাখিব নোৱাৰেহে শঙ্কৰদেৱক গুৰু মানিলে।

একামব দ্বিতীয়ম্ পৰমেশ্বৰৰ প্ৰতি একনিষ্ঠ অব্যভিচাৰি ভক্তিৱে শঙ্কৰ মাধৱদেৱৰ মূল ভিত্তি আছিল। এই বাবে দুজনা গুৰুৱে আন দেৱ দেৱীৰ পূজা একেবাৰে গণনা

কৰিছে । ভক্তি প্ৰদীপত শঙ্কৰদেৱে লেখিছে :—

অগ্নিৰ পূজি হৈটো গৈলা ছাৰে খাৰে ।
 আৰ হুঁহাগ্যক কোনে গাইবাক পাৰে ॥
 কিনো নিষুমাৰায়ে কৰিলে মতি ভেদ ।
 চাই চাহ চাওালী দ্বিজক কৰে খেদ ॥
 সৰল দৰ তুৰ্হহয়ে কৃষ্ণ পূজনে ।
 কৰোঁতন উপনিষদ বেদ মন্ত্ৰ গনে ॥
 কৃষ্ণৰ পৰম দেৱ সংসাৰতে সাৰ ।
 পাণ্ডেকাণী তৰে নাম মাত্ৰ লৈলে যাৰ ॥
 তক এটি বিটো আন দেৱ তাক পূজে ।
 পণ্ডণো অধম সটো একোৱে নুবুজে ॥

(ভক্তি প্ৰদীপ চাণ্ডালিনী বাক্য)

শ্ৰীকৃষ্ণই অৰ্জুনক বেদৰ ধৰ্ম্ম মানে পৰিত্যাগ কৰি
 তাক আন দেৱ দেৱাৰ পূজাৰ্চনাতো দূৰৰ কথা নাম মাত্ৰ
 শুনিবলৈ হাক দি, তেওঁৰ চৰণত শৰণলৈ তেওঁৰ নামগুণ
 শ্ৰৱণ বাহনতে মুক্তি পাব বুলি দটাই দটাই কৈছে :—

একচিত্তে তুমি মোকে মাত্ৰ কৰা সেৱ ।
 পৰিতৰি দূৰতে যত্নক আন দেৱ ॥
 নলজিবা মোহোৰ বাক্যক মহাভাগ ।
 বেদৰ ধৰ্ম্মক মানে কৰা পৰি ত্যাগ ॥
 ছয়োক শৰণা পৰ্ণ একে মোতে মাত্ৰ ।
 মোকে ভজি হৈবা মহা মুকুতিৰ পাত্ৰ ॥
 নাম নুশুনিবা তুমি আন দেৱতাৰ ।
 যেন মতে নুহিকে ভকতি ব্যভিচাৰ ॥

(ভক্তি প্ৰঃ শ্ৰীকৃষ্ণ বাক্য)

দুজনা গুৰুৱে প্ৰচাৰিত ধৰ্ম্ম ধৰি যিবিলাক শিষ্যই
আন দেৱ দেৱীক পূজা কৰিছিল, সিহঁতক এৰাবলৈ
পৰিত্যাগ কৰিছিল, পাটবাউসিত ইয়াৰ ভান উদাচৰণ
বাস কলাই বাপু। বাস কলাই জাতিত ব্ৰাহ্মণ, শঙ্কৰ
দেৱৰ শিষ্য আৰু পৰম গুৰু ভক্ত।

বজ্জাকৰ কন্দলি পঢ়াৰ গতা নথ।

বিয়াস কলাই নামে জনক আছা ॥

ভাস্ক সম গুণী নাই জাতিত ব্ৰাহ্মণ।

শঙ্কৰ দেৱত তেহ। লৈলাছে শিষ্য ॥

ধূঞাহাটীত শঙ্কৰ দেৱৰ প্ৰতি ব্ৰাহ্মণ বিয়াকে অত্যন্ত
দেষ্যভাব আচৰণ বৰাৰ সময়ত এওঁ দৃঢ় ভাৱে শঙ্কৰ
দেৱৰ পক্ষ অৱলম্বন কৰিছিল। এওঁ দুজনা গুৰুৰ
নোৰি কামৰূপলৈ ভটীয়াই আহে আৰু বাটত এটি
লৰা থলু (বসন্ত) ওলাই মৃত্যু হয়। পিছত পাটবা-
উসীত থাকোঁতে এওঁৰ দ্বিতীয় পুত্ৰৰো সেই থলু (বসন্ত)
ৰোগ উপস্থিত হোৱাত তেওঁৰ ভাৰ্য্যাই পুত্ৰৰ মাফাত
গুৰুৰ নিষেধ স্বত্বেও শঙ্কৰদেৱে নজনাৰে বাস কলাইক
শুনাই শীতলাৰ উদ্দেশ্যে এজোৰ পাৰ উৰাই দিলে।

ব্ৰাহ্মণে ভক্তিৰ ব্যভিচাৰ কৰা শঙ্কৰদেৱে ভূ পাই
ব্ৰাহ্মণৰ মুখ নেচাওঁ বুলি তেনেজন পৰন হিতকাৰী
শিষ্যকো পৰিত্যাগ কৰিলে। ব্ৰাহ্মণৰহকে বমৰায় আৰু
ঠাকুৰ আতাই অনেক অন্তনয় ধিনয় কৰিলে। তথাপি
শঙ্কৰদেৱে তেওঁক ক্ষমা নকৰিলে। বাসকলাই বাপুৱে

PLEASE HANDLE THE BOOK CAREFULLY

২৫

জগন্নাথ ক্ষেত্ৰলৈগৈ সাগৰত পৰি প্ৰাণ কিস্তি কৰিলে ।

শঙ্কৰদেৱে যি ধৰ্ম্ম-নীতি প্ৰচাৰ কৰিছিল তাৰ
বিক্ৰান্তাচৰণ কৰা লোকক তেওঁ প্ৰশ্ৰয় নিদিছিল ।
বাসকলাইৰ প্ৰতি এনে আচৰণ কৰি নিজৰ মৰ্ম্মান্তিক
দুখ পাইছিল যে তাৰ কোনো সন্দেহ নাই, কিন্তু তেওঁ
সত্য আৰু ধৰ্ম্মৰ অপভ্ৰংশ নকৰিছিল আৰু সেই কাৰণেই
প্ৰশ্ৰয় নিদিলে ।

একমাত্ৰ ঈশ্বৰ চৈতন্য, আন দেব দেৱী সমস্ত জড় ।
এতেকে জড়ক উপাসনা কৰা কৰ্ত্তব্য নহয় ।

“চৈতন্য ছোড়ি কাহে জড় সেৱা ।

বাস বিনে নাহি আৱৰ দেৱা” ॥ (গীতা)

“চৈতন্য কৃষ্ণক এৰি, জড়ক ভজিয়া যবে ।

কিনো লোক অধম মুগ্ধ” ॥

ইয়াৰ পৰা জাজ্ঞল্য প্ৰমাণ যে আন দেব
দেৱী পূজা কৰিলে তাৰ ভক্তি ব্যভিচাৰ হব ।

বাস কলাই বাপুৰ নিচিনা মহাপুৰুষোন্মাদ ধৰ্ম্মৰ পৰা ভ্ৰষ্ট
হব আৰু জীৱৰ মদগতিৰ পক্ষ লোপ পাব ।

মাধৱ যোহব্যভিচাৰেণ ভক্তিযোগেন লেবতে ।

সংগ্ৰহান্ সমতীত্যেভান্ ব্ৰহ্মভূতান্ কল্পতে ॥ গীতা

এই কথাৰে মহাপুৰুষ মাধৱদেৱে লেখিছে :—

কৃষ্ণ তেমে মাত্ৰ, ভজে বিত্তো জনে, অব্যভিচাৰী ভকতি ।

তিনি গুণ অতি, ক্ৰমি ব্ৰহ্মৰূপ, পাৰে সিতো মহামতি ॥

পূৰ্বকৃত্তৈখিত বৃত্তাদি' মালাগা কঁথাটো দুজনৱা শুকক
বাঁচত পুণিত বততো শোৱা যায়। অকল ভক্তিতেই
লোকে অনায়াসে সংসাৰ তৰিব পাৰে।

নিমি বজাৰ আগত নবমিছে ২টি প্ৰশ্নৰ উত্তৰ দিয়ে
বিশ্ব ৮টি পৰ্য্যন্ত দুৰবগাহ দেখি কবতাজনৰ বাক্য
শব্দত নিমিৰ মনত ধৰে। সেইতিসে কলিৰ লোকৰ
প্ৰাতি মোক্ষৰ সাধন বুলি বাখিলে।

কলিৰ গুণক মহা জ্ঞানী বিত্তো জানে।

চাৰিগুণ মাজত কলিক শ্ৰেষ্ঠ মানে ॥

কলিত সততে বিত্তো গুণ নাম গাৰে।

এতেকে সমস্তে সিদ্ধি সিত্তো জনে পাৰে ॥

শতদুৰ্গে ধ্যান কৰি যজ্ঞত ত্ৰৈভূত।

মন বলা পাৰে নৰে দ্বাপৰে পূজাত ॥

কালত কীৰ্ত্তন কৰি পাৰে তেন প্ৰাতি।

বক্ষা আদি দেবোত্তম নপাস্ত সন্ত্ৰাতি ॥

১৩ প্ৰশ্নে সবে সংসাৰত প্ৰশ্নি যবে।

নাতি মতা লাভ তাৰ কীৰ্ত্তনত পৰে ॥

কীৰ্ত্তনতে তৰে ইত্তো দুখোৰ সংসাৰ।

কীৰ্ত্তনতে সাৰে সিত্তো গোতি আপুনাৰ ॥

১৪ ত্ৰৈভূত দ্বাপৰৰ প্ৰজা বাক্ষে নিতে।

কৈসানি আমাৰ জন্ম হৈবেক কলিতে ॥

কলিত আনক তৈব তৰি পৰাষণ।

ওৰিবে কৰিয়া স্থখে হৰিব কীৰ্ত্তন ॥

শঙ্কর মধিরদেৱে বড়গীতত লেখিছে :—

তীৰ্থ ভবত তপ জপ যাগ যোগ যুগুতি ।
 মন্ত্ৰ পৰম ধৰম কৰম কৰত নাহি মুকুতি ॥
 * * *
 কৃষ্ণ কৃষ্ণ শঙ্কর বিচুৰি বিবৰ কায়া ।
 বাম চৰণ লেহ শৰণ জপ গোবিন্দক নামা ॥
 * * *
 জপ, তপ, তীৰ্থ কৰসি, গয়া কাশী বাসী বয়স গোবাই ।
 জানি যোগ যুগুতি মতি মোহিত, বিনে ভক্তি গতি নাই ॥
 বাম নাম লহ নিখিল পূণ্য বহু ওহি নিগম উষ বাঈ ।
 কলিকো পৰম পৰম হৰি নামা পটি পুছ ঘৰষ নাজানি ॥
 * * *
 চাৰিবেদ, পুৰাণ ভাৰত যত, গীতা ভাগবত চাই ।
 ওহিসাব, বিচাৰ কব ভাৰত, হৰিবিনে ভাবক নাই ॥
 * * *
 মনক সনাতন, শুকমুনি নাৰদ, চতুৰ বয়ন শূলপাণি ।
 শতশ বয়ন আদি, গাৱত হৰিগুণ, সকল নিগম তত্ত্ব বাণী ॥
 কৃষ্ণ নাম যশ, পৰম অগিয়া বস, গাৱত মুকুত বিণেষ ।
 পৰম মকথ মতি, কহয় মাধব দীন, শঙ্কর শুক উপদেশ ॥

শঙ্করদেৱে ভটিমাত লিখিছে :—

নিজকুল তাৰি, ভক্তি বিস্তাৰি, বান্ধল হৰিগুণ সেতু ।
 কলিয়ুগে পাপ পয়োধিক সব নব তাৰণ কাৰণ হেতু ।
 ভক্তি ভাণ্ডাৰ দ্বাৰ সব ছোৰি মুকুতি কয়লি উদাস ।
 এক শৰণ হৰি নাম ধৰম কহো ৰাজ্য কহ পৰকাশ ॥
 জানো নিবন্তৰ, কৰ্মীৰ মনৰ ।
 থাকন্তো অন্তৰ, হোৱা দামোদৰ ॥
 শ্ৰবণ কীৰ্তন, কৰে যিতো জন ।
 ভাতেসে প্ৰসন্ন হোৱা নাৰায়ণ ॥

শঙ্কৰদেৱে বজ্জাকবত কি কৈছে চাওঁক :—

তান এক শৰণে অবন্তে মোক্ষ হয় ।
 বাজাত কহন্ত শুকে কৰিয়া নিৰ্ণয় ॥
 মুৰাৰিৰ পাদ পল্লবক ঘিটো জনে ।
 কৰিলে আশ্ৰয় আশি কায় বাক্য মনে ॥
 তাৰ ভৱসিদ্ধি বৎস পদসয় হয় ।
 অনা আসে পৰমপদ বৈকুণ্ঠ লভয় ॥
 পাণীক তাৰস্তা নাশমিলে আন নাই ।
 সমস্ত বেদৰ ইসে 'মোক্ষ অভিপ্ৰায় ॥
 প্ৰহ্লাদে বোলন্ত শুন দৈত্য শিশু বত ।
 দেব দ্বিজ আৰি লদাচাৰ শৌচ ব্ৰত ॥
 দান তপ যজ্ঞ বহু শাস্ত্ৰক জানয় ।
 ইসৰত হৰিৰ সন্তোষ নাহিকয় ॥
 কেবলে অব্যভিচাৰি ভকতিত হৰি ।
 হোৱন্ত সন্তুষ্ট অতি জ্ঞান নিস্ত কৰি ॥
 'ভকতিত পৰে আন যত গুণ গন ।
 মুকুন্দৰ গ্ৰীতি অৰ্থে সবে বিৰমণ ॥

শ্ৰীকৃষ্ণৰ চৰণত শৰণলৈ শ্ৰৱণ কীৰ্ত্তন ভক্তি
 কৰিলেযে লোক নিস্তাৰ হব পাৰে, বজ্জাকবত তাৰ
 শত সহস্ৰ প্ৰমাণ দিয়া আছে । এতিয়া ভক্তি বত্ৰাৱলীত
 মাধৱদেৱে কি লিখিছে চাওঁক :—

ধৰ্ম্ম অৰ্থ কাম মোক্ষ পুৰুষাৰ্থ চাৰি ।
 ফুৰে যত লোকে আৰ উপায় বিচাৰি ॥
 কৃষ্ণৰ ভকতি তাৰ পৰম উপায় ।
 মহা পুৰুষাৰ্থ আত পৰে আন নাই ॥

এহি পৰমার্থ অর্থ বেদ ব্যাস ঋষি ।
 নিবাকলা ভাগবত শাস্ত্রত হবিষি ॥
 আন জ্ঞান কৰ্ম্মমানে ভক্তিৰ সাধন ।
 জানিয়ে নিশ্চয়ে যত কহিলো লক্ষণ ॥
 যত কৰ্ম্ম যোগ জ্ঞান আচৰি হবিষি ।
 তথাপি নভৈলা শাস্ত্র মতি ব্যাস ঋষি ॥
 একোমতে হৃগুচে মনৰ মহা ক্লেণ ।
 নাবদত হস্তে পাছে পাইলা উপদেশ ॥
 একচিত্তে যথবত কবিলো ভকতি ।
 তেবে জ্ঞান নিশ্চল নিশ্চল ভৈলা মতি ॥

ভাগবতী ভক্তি ধৰ্ম্ম কাক বলে ?

নকৰে কামনা ভকতিক ত্যজি আন ।
 তাকে বুলি ভাগবতী ভকতি প্রধান ॥
 কৰ্ণে শুনে কৃষ্ণ কথা মুখে বোলে বাম ।
 মনে পাদ পদ্ম স্নেহে হস্তে কৰে কাম ॥
 কৃষ্ণৰ প্ৰতিমা দেখে চক্ষুয়ে ভক্তক ।
 বিষ্ণু বুদ্ধি কৰি শিবে নমে সমস্তক ॥
 নিশ্বালা তুলসী শ্লগ লৰে নাসিকার ।
 বিষ্ণুৰ নৈবেদ্য মাত্ৰ আশ্বাদে জিহ্বার ॥
 পদে বিষ্ণু ক্ষেত্ৰ বৈষ্ণৱৰ ঠাইক বাৰ ।
 এহিমতে ইন্দ্ৰিয়ৰ বৃত্তি সমুদায় ॥
 বিষ্ণুভেসে প্ৰবৰ্ত্তে অবহ্নে যেবে জানি ।
 মনে একো বিষয়ক নকৰে কামনা ॥

ভক্তির প্রধান

দৈবী হোবা গুণময়ী মম মায়া ছবতারা ।
 মাগেব বে প্রপদ্যন্তে যারামেতাং তবস্তি তে ॥
 ত্রেবাং জানী নিত্যযুক্ত একভক্তিবিশিষ্যতে ।
 প্রিয়ো হি জানীনোংতার্থমহং স চ মম প্রিয় ॥
 বহুনাং জন্মনামন্তে জানীবান্ মাং প্রপদ্যতে ।
 বাসুদেবঃ সর্বমিতি স মহাত্মা সুলভঃ ॥
 অনন্তচেতাঃ সততং যো মাং স্মরতি নিতান্নঃ ।
 ভক্তাহং সুলভঃ পার্থ নিত্যযুক্তস্ত যোগিনঃ ॥
 অপি চেৎ স্মৃৎবাচাবো ভজতে মামনন্ত ভাক্ ।
 সাধুবেব স মন্তব্যঃ সম্যগ্যবসিতো তি সঃ ॥
 মাংহি পার্থ ব্যাপাশ্রিত্য মেহপিন্ধ্যাঃ পাপ বান্ধবঃ ।
 স্ত্রিয়ো বৈশ্রল্লভা শূদ্রান্তেপি যাস্তি পরাং গতিম্ ॥
 মদ্যনা ভব মন্তুস্তে। মদ্যাজী মাং নগন্ধুক ।
 সামেবৈষ্যসি যুক্তৈবমায়ানাং মৎ পরায়ণঃ ॥

(ইত্যাদি গীতা)

এতিয়া নাম-মালিকাত চাওক —

সেহিসে কবিলে দ্বান সমস্তে তীর্থত ।
 সেহিসে দীক্ষিত ভৈল সমস্তে বজ্রত ॥
 সমস্তে দানব ফল পাইলো দিসি জন ।
 সদান্নঃখবিক বিটো কবন কীৰ্ত্তন ॥

অগ্নিবেশ নব, মেঘ আদি যজ্ঞে, সহক্ৰিণে যজিনবে ।
 পারে ঘেন ফল, সমস্তে তাহাক, সাথে হৰি হু অক্ষবে ॥
 বাবানসী কুক, ক্ষেত্ৰ নিমিষত, পুৰবত পুণ্য বত ।
 পাবে নিবস্তবে, হৰি হু অক্ষবে; সাধয় তাক সমস্ত ॥

সন্তুকাপে অৱতাৰ মহাপুৰুষ শ্ৰীশ্ৰীশঙ্কৰ মাধৱদেৱৰ
 ভীৰন চৰিত্ত গ্ৰন্থ সকল আত্মোপাস্তে চালে পোৱা যায়
 লোকে শ্ৰীকৃষ্ণদেৱৰ চৰণত শৰণলৈ হৰি নাম গুণ শ্ৰৱণ
 কীৰ্ত্তন ভক্তিকবি দুৰ্জয় মায়াৰ হাত সাৰি পৰমপদ পাব ।

শ্ৰৱণ কীৰ্ত্তন কৰি বৈকুণ্ঠক যাই ।

ধৰ্ম অৰ্থ কাম মোক্ষসৰে আত পাই ॥

কৃষ্ণদেৱে যেনে গীতাত শ্ৰীকৃষ্ণত একান্ত শৰণ আক
 ভাগৱতত সংসজ হৰি ভজনৰ ৰূপ পৰম ধৰ্ম নিৰ্ণয়কৈ
 অৰ্জুন ও উদ্ধৱাদি ভক্তসকলত প্ৰচাৰ কৰিছিল ।

শঙ্কৰ মাধৱদেৱেও তেনে সেই শৰণ ভজন সংসজ
 নিৰ্ণয় কৰিছে ;

মাটি বা শিলৰ লাইবা কাঠৰ প্ৰতিমাক দেৱতা বুলি
 পূজা বন্দনাদি কৰিবলৈ নিষেধ কৰিছে ।

অন্য দেৱ দেৱী কি ?

লক্ষ্মী, দুৰ্গা, কালী, সৰস্বতী, শিৱ, গণেশ, শক্তি;
 'সূৰ্য্য' আদি কৰি দেৱ দেৱী পূজা সমস্ত নিষেধ কৰিছে ।
 সেইবিলাক কৰিলে ভাগৱতী ভক্তিধৰ্মৰ পৰা ভ্ৰষ্ট হব ।

শ্রীকৃষ্ণ দেৱৰ মুখ-গল্প বহিৰ্ভূত সেই উপদেশকে
গীতা-ভাগৱত যোগে শ্রীশঙ্কৰ দেৱে জীৱৰ তৰাৰ
কাৰণে প্ৰচাৰ কৰিছে । ২১

হৰিত শৰণ লৈ হৰি নাম গাই ফুলিলে তাৰ
আগত কোটি বাগ-যজ্ঞ, তপ, ত্ৰত, তীৰ্থস্নানাদি সমান
হব নোৱাৰে । এই প্ৰৱন্ধত যি কথালিখা গল, তুজনা
শুকৰ ৰচিত পুথিত অনুগ্ৰহ কৰি মন দি চাই ললে
সমস্ত বিছাৰি পাব ।

প্ৰথম খণ্ড



*Library books will give you joy for long
if handled carefully with clean hands*

—দ্বিতীয়খণ্ডত বহলাই লেখিম বুলি আশা কৰিছো—

শ্রীধৰ্ম্মেশ্বৰ পাঠক ।

শত্ৰু স্তম্ভবোধিনী ।

কম সময়ৰ ভিতৰত
আৰু
সুবিধা দৰত
সকলো বকমৰ ছপা কাম
নিভুলকৈ কৰি দিয়া হয় ।

মেনেজাৰ—

সুন্দৰী প্ৰেছ ।

বৰপেটা, বৰবাজাৰ ।
